20 mei 1916

Terdoodveroordelingen in België.

Het Duitse gouvernement der stad Brussel maakt bekend:

“Bij vonnis van 8 mei van een veldkrijgsraad, bekrachtigd op 10 mei 1916, zijn volgende personen wegens spionage ter dood veroordeeld:

1. Karel Parenté, werkman bij de telegraaf te Anderlecht;
2. Arthur Devaleriois, beambte bij de telegraaf te Sint-Agatha-Berchem;
3. Lodewijk Lefèvre, beambte bij de telegraaf te La Louvière;
4. Gerard Hubert, beambte bij de telegraaf te Schaarbeek;
5. Theodoor Fisch, handelaar in sigaren te Mechelen;
6. Prosper Krick, verzekeringsopziener te Gent;
7. Martinus Bastiaensen, bediende bij de telefoon in Molenbeek;
8. Julius Deblander, werkzaam bij de telegraaf te Nimy;
9. Gustaaf Dallemagne, secretaris van de versterkingswerken te Luik;
10. Antoon Lechat, werkbaas bij de telegraaf te Nimy.

Het doodvonnis, uitgesproken tegen Parenté, Lefèvre en Krick, is voltrokken.

Voor de overige terdoodveroordeelden is de doodstraf bij genade van de heer gouverneur-generaal in levenslange dwangarbeid veranderd.

19 andere beschuldigden zijn wegens spionage of wegens het verlenen van hulp bij spionage, tot zware dwangarbeidstraffen veroordeeld.

De veroordeelden maakten deel uit van een grote organisatie, die zich beijverde over onze luchtschiploodsen, alsook over onze

troepentransporten per spoor en andere aangelegenheden van militaire aard, inlichtingen in te winnen en deze aan onze vijanden mede te delen.”

26 juli 1916

De stad Brussel voor een miljoen beboet.

Onze correspondent schrijft op 24 dezer:

De bladen van hedenochtend bevatten de volgende ambtelijke bekendmaking.

Op 22 juli heeft luitenant-generaal Hurt, gouverneur van Brussel en Brabant, de volgende brief gericht tot de burgemeester van Brussel:

Gegeven de omstandigheden, welke België op dit ogenblik doorleeft, had de gouverneur-generaal in de mening verkeerd dat een ernstige bevolking uit zichzelf er van zou hebben afgezien openlijk haar nationale feestdag te vieren. Nochtans had hij, met het oog op de ondervinding het vorig jaar opgedaan, ordemaatregelen uitgevaardigd, welke tot doel hadden elke door lichtvaardige en rumoerige elementen op touw gezette betoging te beletten.

In het welbegrepen eigenbelang der bevolking, heeft de Brusselse gemeenteoverheid op loyale, verstandige en doortastende wijze de voorschriften van de Duitse overheid ondersteund, zodat het gisteren mogelijk is geweest tot aan de avond toe ongelukkige incidenten te vermijden, hoewel het onnadenkend deel der bevolking de burgerij door overvloedige verspreiding van strooibiljetten had aangespoord de voorschriften niet na te komen.

De Duitse politie is bij het dragen van groene linten niet tussenbeide gekomen, aangezien de openbare orde niet verstoord werd.

Daarentegen hebben zich, toen in de avond kardinaal Mercier per auto door de stad reed, betogingen voorgedaan, welke onmiddellijk indruisten tegen de bevelen der Duitse overheid, en welke het karakter droegen, de bevolking aan te sporen tot verzet en ondoordachte daden. Ge zult het met mij eens zijn, mijnheer de burgemeester, dat geen enkele bezettende macht ter wereld een dergelijke uitdaging mag verdragen.

Ik heb dan ook aan de heer gouverneur-generaal voorgesteld aan de Brusselse agglomeratie een boete op te leggen.

De heer gouverneur-generaal heeft aan mijn voorstel gevolg gegeven en een boete van één miljoen mark opgelegd. Hij heeft bij die gelegenheid doen opmerken, dat het alleen aan de loyale medewerking, welke de gemeentelijke overheden bij het bewaren van de orde verleend heeft, te danken is, dat de opgelegde boete op een zo gematigd bedrag bepaald is.

10 augustus 1916

Londen, 9 augustus. De admiraliteit deelt mede, dat hedenmorgen bij het aanbreken van de dag marinevliegtuigen onder een hevig vuur een aanval hebben gedaan op een luchtschiploods van de vijand te Evere bij Brussel. Met succes zijn, van een hoogte van 200 voet, acht bommen op de loods geworpen. Geconstateerd is, dat de loods getroffen is. Zware kolommen witte rook stegen uit de loods op.

Onze vliegtuigen zijn veilig teruggekeerd.

12 augustus 1916

Londen, 11 augustus. Officieel bericht van vanavond. Behalve de talrijke gewone vluchten heeft ons vliegkorps dezer dagen geslaagde tochten op lange afstand gedaan naar de zeppelinloodsen bij Brussel, de spoorlijn Zinnik-Bergen, de luchtschiploodsen te Namen en de stations Busigny en Kortrijk, die beide tweemaal zijn aangevallen. Slechts twee van de 68 toestellen zijn niet teruggekeerd.

Men herinnert zich dat generaal von Bissing, de Duitse gouverneur-generaal in België de stad Brussel een boete van een miljoen mark heeft opgelegd omdat er op 21 juli, de Belgische nationale feestdag, vaderlandse betogingen gehouden zijn.

Naar wij thans in de Temps lezen, heeft de Brusselse wethouder Lemonnier uit naam van de stad geweigerd die boete te betalen.

2 september 1916

Men schrijft ons van Belgische zijde:

Voor de heroprichting van de Leuvense Bibliotheek is dezer dagen ook een comité gesticht in Rusland. De voorzitter ervan is grootvorst Nikolajewitsj, de ondervoorzitter de heer Karpinsky, lid van de Academie van Wetenschappen, en verder maken er deel van uit de heer Grimon, rector van de Universiteit te St.-Petersburg en andere bekende persoonlijkheden uit de wetenschappelijke wereld.

De grootvorst heeft het voorzitterschap van het comité aanvaard op verzoek van het Franse comité, bestaande uit Bergson, Lamy, Boutroux, Rostand en Duchène.

28 september 1916

Naar men ons meldt, zijn woensdagavond tussen 8 en 9 uur 15 Franse en Engelse vliegtuigen boven Brussel geweest en zijn verscheidene burgerhuisjes ingestort. Men spreekt van 22 doden en 30 gewonden, meest vrouwen en kinderen. Militaire schade is er niet aangericht.

4 oktober 1916

Wij lezen in Het Vlaamsche Nieuws:

Ofschoon de academische raad van de Vrije Universiteit van Brussel, ten spijt van de aanvragen van zeer talrijke studenten, in zijn voornemen volhardt de leergangen niet te heropenen, worden er toch voorbereidingen getroffen tot het houden van het voorbereidend examen voor kandidaat-ingenieurs. De examenzitting voor de eventuele toelating tot de Polytechnische school van de faculteit der wetenschappen, zal de 9e november geopend worden.

De jury zal onder voorzitterschap staan van professor Eugène Brand. De professoren Stroobant en Foettinger zijn aangewezen voor de examens in mathematische wetenschappen, tekenen, enz. Voor de letterkunde, geschiedenis, aardrijkskunde en talen, zijn het de professoren Lonchay en de Reul, die deel uitmaken van de jury. Men voorziet dat het aantal kandidaten zeer groot zal zijn.

9 oktober 1916

Berlijn, 9 oktober. Het aantal Franse en Belgische slachtoffers van hun eigen landgenoten is binnen dertien maanden tot meer dan tweeduizend aangegroeid. Volgens de Gazette des Ardennes, die de

namen van de slachtoffers mededeelt, zijn er in september onder de vreedzame bevolking in het bezette gebied van Frankrijk en België door het artillerievuur en de bommen uit vliegmachines van onze vijanden dertien mannen, elf vrouwen en dertien kinderen gedood.

In het geheel is het gehele aantal onschuldige slachtoffers sedert september 1916 daarmee op elfhonderd vijftig gestegen.

12 oktober 1916

De spoorweg Aken-Leuven moet vóór i januari klaar zijn. Loopgraven zijn gemaakt in de Kempen. Op de Maas wordt druk gearbeid.

Onder dit opschrift geven Les Nouvelles van dinsdag een lang artikel, waarin de koortsachtige haast, waarmee de Duitsers aan de lijn Aken-Leuven werken sedert de laatste maanden, zou bewijzen, dat ze die lijn binnenkort nodig denken te hebben omdat de enige verbindingslijn tussen de IJzer en de Somme en Duitsland de spoorlijn van de Vesder is, en deze met haar tunnels en bruggen zoveel hinderlagen en onaangename verrassingen kan bevatten.

Maar, zegt het blad, er zijn nog andere onthullingen, en het schrijft:

Er wordt medegedeeld, dat de Duitsers goed ingerichte loopgraven hebben aangelegd langs de noordgrens van de provincies Antwerpen en Limburg. Waarom? Vrezen zij dan ernstig een oorlogsverklaring van Nederland? Wij denken het niet. Er is echter nog meer. Sedert enige weken hebben de Duitsers aan de over van de Maas op het grondgebied van de Belgische gemeente Neerharen, een werkplaats, waar zij zeer ijverig pontons maken, gelijk aan die, welke bij het begin van de inval in België gebruikt zijn

en die dienen om spoedig bruggen over een rivier te slaan, opdat oprukkende legers er over kunnen trekken.

Deze werkplaats is gebouwd bij een alleenstaande kleine pachthoeve, waarvan de Duitsers bezit hebben genomen, juist op de plaats, waar de Maas het smalst en bijna zonder stroom is, tegenover de prachtige laaggelegen weilanden der Nederlandse gemeente Itteren. Daarbij hebben zij een weg van 10 meter breedte aangelegd, die hun werkplaats verbindt met de grote weg van Lanaken naar Maaseik, waar de tram loopt, terwijl er van Itteren af uitstekende wegen naar Duitsland lopen.

Op de berm van de Maas staan reeds 6 pontons klaar, ongeveer 10 meter lang. Een zevende wordt gebouwd, terwijl een tiental per trein is aangevoerd.

Het artikel eindigt aldus:

Wij maken geen gevolgtrekkingen. We zullen er ons voor wachten. Maar, indien de Duitsers de noodzakelijkheid voorzagen bij een terugtrekken van hun krachten uit België, door Nederlands Limburg te trekken, om, voor hun loopgraven in de Kempen, de Hollandse legers, onmiddellijk gemobiliseerd tegen hen bij deze nieuwe schending der neutraliteit, tegen te houden, zouden zij dan anders handelen?

Door de Duitsers is te Gent en te Brussel huiszoeking gedaan in verband met in aangehouden mails gevonden bewijzen, dat nog steeds brieven uit België naar Nederland worden gesmokkeld. Naar men ons meldt, is er niets gevonden. Aanvankelijk ontkenden degenen, bij wie onderzoek werd gedaan, dat er brieven waren geschreven, maar het bleek, dat de Duitsers zeer goed op de hoogte waren. Ze dreigden met zware straffen, indien er nog meer

geschreven werd. Op het overbrengen van berichten wordt dan ook nog meer dan tevoren scherp toezicht gehouden.

13 oktober 1916

De Meierijsche Courant meldt, dat het zondag en maandag onder de bezetting van België zeer roerig geweest is. Sterke afdelingen zijn naar het westen gezonden, waaronder ook cavalerie. De troepen, die in Brabantse en Limburgse dorpen waren gelegen, hebben eveneens order ontvangen zich voor het vertrek gereed te houden. Er worden op de grote Limburgse heiden weer schietoefeningen met scherp gehouden door jeugdige rekruten.

27 oktober 1916

De luchtaanval op Brussel.

Havre, 25 oktober. Het Belgische blad Havre bevat de volgende officiële mededeling: Einde september 1916 zijn bij de aanval op de militaire vlieg- en luchtvaartcentra van de Duitsers te Brussel door Engelse vliegers een zeker aantal personen, behorende tot de burgerlijke bevolking van Brussel, gedood of gewond en is er schade in Brussel aangericht. De organen van de Duitse propaganda verspreidden dadelijk het gerucht, dat die verliezen en schade door de onhandigheid van de Engelse vliegers waren aangericht, die hun bommen naast het doel hadden geworpen. Volgens berichten uit Brussel, die niet aan de censuur onderworpen zijn geweest, hebben echter de door de Engelse vliegers geworpen bommen doel getroffen, maar zijn de slachtoffers en de schade te wijten aan de Duitse artillerie, die de lonten van verscheidene, zo niet alle, granaatkartetsen zo had ingericht, dat ze bij het neerkomen op de grond sprongen. Deze handelswijze was zo wreedaardig, dat zij op het eerste zicht, zelfs van Duitse kant, ongelooflijk leek, maar

sedertdien heeft de Belgische regering de materiële bewijzen ontvangen, die de waarheid van de eerste berichten uit Belgische bron bevestigen. Die bewijzen bestaan uit verschillende stukken van Duitse projectielen, die op 27 september 1916 op de plaats zelf opgeraapt en thans op het Belgische ministerie van justitie gedeponeerd zijn.

30 oktober 1916

De aanval op de luchtschiploodsen van Brussel.

Keulen, 30 oktober. De Koelnische Zeitung ontvangt een (officieus) telegram uit Berlijn, waarin staat:

Het draadloze bericht uit Lyon zegt, dat volgens een officieus bericht van het Journal du Havre bij de aanval, die de Engelse vliegers einde september 1916 op de luchtschiploodsen bij Brussel hebben gedaan, een zeker aantal burgers is gedood of gewond, dat dat echter geenszins door de bommen van de Engelse vliegers is geschied, maar door de projectielen van de Duitse afweerkanonnen. De beschuldiging is naïef en belachelijk. Er wordt nog bij beweerd, dat de Belgische regering de bewijsstukken in handen heeft, in de vorm van brokstukken van die projectielen, die de 27e zijn opgeraapt. Nu weet iedereen, dat men overal waar gevochten wordt of is, stukken van Duitse granaatkartetsen bij duizenden kan oprapen, en dat het vanzelf spreekt, dat bij een hevige beschieting van vliegers, mensen ongelukken kunnen krijgen door de fragmenten van de projectielen. Bij de vliegeraanval van de 29e september zijn 7 Belgen gedood en 10 gewond. In de buurt waar dit gebeurde heeft men brokstukken van vliegerbommen gevonden.

8 november 1916

Mevrouw Carton de Wiart aan Emily Hobhouse.

Londen, 7 november. Mevrouw Carton de Wiart, echtgenote van de particuliere secretaris van de koning van België, heeft de volgende brief geschreven aan mejuffrouw Emily Hobhouse, wiens jongste brief, waarin zij de Duitse wreedheden in België wilde verschonen en verkleinen, diepe verontwaardiging heeft gewekt (Mevrouw de Wiart is zelf geruime tijd door de Duitsers gevangen gehouden):

Mejuffrouw! Ik heb daareven uw brief over Leuven gelezen en ik voel dat ik u met de vrijheid waarmee de ene vrouw tot de andere spreekt moet vertellen hoe mijn vrouwelijke landgenoten er over denken.

Wij hebben nooit om medelijden gevraagd voor ons rampzalig land, doch wat wij wel vragen, is recht.

De afgrijselijkheden, die de Duitsers daar hebben bedreven, zijn zo erg, dat wij ons kunnen veroorloven elke overdrijving achterwege te laten wanneer wij hun misdrijven beschrijven, doch wij kunnen niet zonder een verontwaardigd protest gedogen, dat iemand in de schijnheilige vorm, die deze houding des te verachtelijker maakt, de Duitsers verschoont van wandaden, waarvan de schandaligheid door onweersprekelijke getuigenissen is vastgesteld.

Het was “uit achting voor de gevoelens van uw Belgische vrienden” – zoals ge zegt – dat ge verzekert dat Leuven slechts zeer weinig heeft geleden, dat de bibliotheek verwoest is “ondanks de ernstige pogingen” – van wie? – en dat ge te kwader trouw insinueert dat “Belgen en Duitsers zich verbroederen in de herstelde kerken”, alsof het voor de Belgen mogelijk zou zijn om anders dan door hun verachting te verhoeden dat de vijand hun godshuizen binnentreedt.

Het zou ons verheugen te vernemen dat de verwoesting in ons land geringer zou zijn dan wij tot dusver hebben geloofd, doch het zal u niet verbazen wanneer wij geen ogenblik twijfelen tussen de getuigenis, enerzijds, van onze ogen en van personen die wij hoogachten, en de getuigenis, anderzijds, van iemand, die, hoewel van Engelse landaard, zich niet geschaamd heeft om zich door Duitse agenten door een deel van België te laten leiden. Welk een schouwspel voor onze vrienden en landgenoten daar te lande, die sedert twee jaar alle druk van de vijand weerstaan!

Eén enkele Engelse vrouw als gij zal, God zij dank, onze dankbare genegenheid voor het edele Engeland niet kunnen verminderen.

(was getekend) Louise Carton de Wiart

12 november 1916

De dag van de terechtstelling van Edith Cavell is, blijkens het Medical Journal, in Engeland zowel als in Frankrijk, herdacht. In Engeland door het besluit tot stichting van een rusthuis voor zusters, waar jaarlijks een honderdtal verpleegsters kunnen opgenomen worden. Op dezelfde dag is te Parijs een hospitaal geopend voor 100 bedden, welke ter beschikking van het leger zijn gesteld. Het draagt Edith Cavell's naam, staat onder leiding van prof. dr. Hartmann en mevr. Curie, die zich met de radiografie heeft belast. Aan het hospitaal is een school verbonden voor opleiding van verpleegsters. Ook is te Shoreditch, waar juffrouw Cavell als verpleegster is werkzaam geweest, op die dag in het hospitaal een gedenkteken voor haar onthuld.

20 november 1916

Te Brussel.

Uit betrouwbare bron vernemen wij, dat alle gemeenteraadsleden en schepenen van de stad Brussel in hechtenis zijn genomen. De gemeenteraadsleden zijn na 24 uur weer vrij gelaten. De schepenen blijven onder toezicht van de Duitse autoriteiten.

De maatregel houdt, vermoedt men, verband met het wegvoeren van de werklieden.

23 november 1916

Men meldt aan het Eindhovens Dagblad van de grens, dat te Brussel op 15 november betogingen hebben plaats gehad voor de kerken van Sint Goedele en Sint Jakob op de Koudenberg. Aan deze manifestaties namen zeer velen deel, die daarbij de Duitsers uitjouwden. In verband hiermee hebben de militaire autoriteiten van Brussel bevolen, dat vanaf 21 dezer tot nader order alle cafés, restaurants, winkels en plaatsen van publieke vermakelijkheden ’s avonds om 8 uur moeten gesloten worden. Ook is bepaald, dat niemand van ’s avonds half negen tot ’s morgens vier uur op straat mag zijn, tenzij met een bijzondere, schriftelijke vergunning.

Duitse en onzijdige onderdanen behoeven zich niet aan deze bepalingen te onderwerpen. Tegen de overtreding van genoemde bepalingen zijn geldboeten tot 10.000 mark en gevangenisstraf tot drie maanden bedreigd.

4 december 1916

Uit Brussel.

Men deelt ons mede:

Wij hebben inzage gekregen van de volksbeschrijvende statistiek van Brussel en omgeving gedurende de oorlogstijd. Daaruit blijkt

dat het geboortecijfer in de laatste maanden steeds dalend gaat en het sterftecijfer al maar door stijgend.

De laatste cijfers, die over de 30e week van 1916, zijn in dit opzicht welsprekend. Te Brussel zijn de geboorten 9,6 per duizend en de sterftegevallen 13,5 per duizend inwoners. In de voorsteden waren er in deze 30e week 112 geboorten tegen 129 overlijdens, terwijl daar vroeger gemiddeld per week 154 geboorten waren en 120 sterfgevallen.

De dood treft vooral de personen boven de vijftig en de kinderen. De tuberculose maakt vele slachtoffers, ten gevolge van het geringe weerstandsvermogen, veroorzaakt door de ondervoeding.

5 december 1916

Van welingelichte zijde bericht men ons, dat Karel van de Woestijne zich te Brussel in dezelfde persoonlijke vrijheid als altijd verheugt.

21 december 1916

De straf der stad Brussel is nog niet opgeheven. De magazijnen moeten dus nog steeds om 7 uur 's avonds sluiten en het verkeer op straat is na half acht verboden.[1]

29 december 1916

Bij vonnis van de krijgsraad te Brussel werden de 15e november drie Belgen tot tuchthuisstraf veroordeeld wegens diefstal en het dragen van verboden wapens. Zij waren 's nachts binnengeslopen in het huis van een Duitse officier te Lennik, waar zij een uniform van die officier en van zijn oppasser hadden gestolen. Daarop

---

[1] Deze straf is thans opgeheven – Redactie N. R. C.

gingen zij, in dat uniform gestoken, naar een welgestelde veehandelaar te Anderlecht, waar zij zich uitgaven voor Duitse militairen, aan wie opdracht was gegeven de geldkist te doorzoeken, omdat hij – de veehandelaar – onder verdenking van spionage stond. De veehandelaar en zijn huishoudster werden opgesloten en een bedrag van 19.000 frank werd uit de lade genomen. Dat geld is door de Duitse politie nog voor het grootste deel in beslag genomen en aan de eigenaar teruggegeven. Voor deze geldafpersing zullen de daders ook nog door de Belgische autoriteiten gestraft worden.

5 januari 1917

De omstreken van Brussel hebben van overstroming te lijden gehad. Het Vlaamsche Nieuws meldt daaromtrent het volgende:

Door de gedurige regenvlagen van de laatste dagen was de Zenne erg gezwollen, zodat de overheden ongerust werden voor een overstroming. Zulks is dan ook gebeurd, en maandag deed de politie van Vorst al de huizen langs de oevers van de Zenne gelegen, door de bewoners ontruimen. Het was hoog tijd, want nauwelijks een half uur nadien trad de Zenne buiten haar oevers en rolde haar vuil, modderachtig water over akkers en velden. Op enige uren tijd was het verkeer tussen Vorst en Ruisbroek onmogelijk geworden, daar de steenweg onder water stond.

Tegen de avond werd het tramverkeer tussen Brussel en Vorst insgelijks geschorst, daar de tramlijn onder water lag. Te Elsene en te Vorst, gemeenten die, voor wat het gaslicht betreft, door dezelfde fabriek bediend worden, was het bestuur der gasmaatschappij verplicht alle gasapparaten te doen sluiten, daar de gasfabriek insgelijks door de Zenne overstroomd was geworden.

We begaven ons dinsdag ter plaatse. Het was nog steeds onmogelijk naar Ruisbroek te gaan. Tot Vorst loopt men over echte slijklanen, en zakt men werkelijk tot aan de knieën in de modder, door de Zenne achtergelaten, die nu weer binnen haar oevers is getrokken.

In al de woningen in de omtrek zijn de pompiers volop bezig met het leegpompen van de kelders.

Ontzaglijk groot is de verwekte schade. Nog dinsdagmorgen moest men aan sommige lieden die niet tijdig konden vluchten, voedsel brengen door middel van bootjes. Het is een droevige aanblik in heel de streek tussen de Zuidstatie en Vorst. ’s Avonds echter verzekerden de bevoegde overheden dat alle verder gevaar geweken was.

Op het laatste ogenblik vernemen wij dat ook Schaarbeek en Vilvoorde veel te lijden hadden van de overstroming van de Zenne.

Zoals altijd in zulke gevallen, heeft ook de Maalbeek weer haar parten gespeeld. Te Ten Noey en in het lager gedeelte van Etterbeek staan de kelders van honderden woningen onder water, en daar is de brandweer dag en nacht aan het werk om de mensen te verlossen van de ondraaglijke stank, verwekt door de modder en het uitwerpsel der riolen dat de beruchte Maalbeek in hun kelders achterliet.

Te Brussel zelf stonden de kelders van de “Grote Fabriek” en van het “Grand Hotel” onder water, en moesten de pompiers bijgeroepen worden om op de Antwerpse Steenweg insgelijks de ondergedeelten der woningen leeg te pompen.

Te Kuregem werd de school van de Bergense Steenweg onder water gezet, en moesten de bestuurder en de portier met ladders gered worden uit hun woning.

We vernemen van een stoker van de buurtspoorweg Zuun-Halle, dat de laatste tram van Halle met volle stoom door het één meter hoge water moest om nog ter bestemming te kunnen geraken. Dezelfde man vertelde ons dat te Halle heel het middengedeelte der stad overstroomd is. Men koesterde erge vrees dat daar de dijken van de vaart zouden doorbreken, wat gelukkig niet gebeurd is.

Te Tweebeek is de overstroming even erg geweest als waar ook, doch daar had men ongelukkiglijk twee mensenlevens te betreuren, op de koop toe. Zekere Mandelier kwam daar met zijn gespan van twee paarden op het ogenblik dat het water de steenweg overstroomde, nabij de fabriek van kunstmatige zijde. Een andere voerman, zekere Y., van het Volkshuis, ziende dat de eerste in gevaar verkeerde, wilde hem ter hulp snellen, doch werd zelf slachtoffer van zijn zelfopoffering. Beide mannen verdwenen in het water en verdronken, wat eveneens gebeurde met hun paarden.

De laatste ingewonnen inlichtingen melden dat overal, in al de dorpen op de oevers van de Zenne, de ramp even uitgebreid is: Drogenbos, Tweebeek, Ruisbroek, Halle Zuun, Vorst, Neerpede, Anderlecht, Kuregem, Brussel, Laken en Vilvoorde, allen hadden van de overstroming evenveel te lijden, en overal is de schade ontzaglijk.

Dinsdagavond, rond 10 uur, waren de pompiers van al de gemeenten nog steeds op de bres om het water te bestrijden.

8 januari 1917

Omtrent de overstroming bij Brussel meldt het Vlaamsche Nieuws nog het volgende:

Tengevolge van de overstroming kwam het water in de kelders van de brouwerij “De Hert” te Vorst, en deed er de gasteller ontploffen. Een naburige verzamelaar vloog insgelijks met verschrikkelijk geweld de lucht in, zodat een brand ontstond die de grootste inspanning der pompiers vergde om geblust te worden. De schade is zeer aanzienlijk.

In het station van Vorst is alle verkeer onmogelijk geworden, daar heel het gebouw midden het water staat.

Slechts sedert vandaag werd het tramverkeer tussen Brussel en Vilvoorde gedeeltelijk hersteld; men kan zich een gedacht vormen van de uitgestrektheid der overstroming langs die kant, wanneer men weet dat de treinen Brussel-Antwerpen, eventjes buiten het station van Schaarbeek, tot Weerde toe midden een overgroot meer rijden dat zich aan weerskanten van de ijzeren weg uitstrekt.

De kantine der Massuistraat en van de Antwerpse Steenweg werd overstroomd, evenals de belangrijke magazijnen voor apotheekproducten van M. P. … waar hele pakken koopwaar door het water werden meegesleept en de pompiers met de grootste moeite de overige konden redden.

De Continentale Gasmaatschappij, die Ukkel, Vorst, Etterbeek en Elsene bedient, heeft volgende mededeling rondgezonden:

“Door de overstroming der Zenne werd onze fabriek onder water gezet, en de gasproductie voor onbepaalde tijd stopgezet. Men mag er zich dus ieder ogenblik aan verwachten zonder gas te komen. Om alle ongelukken te vermijden, moeten alle kranen van de gasleiding

degelijk gesloten worden. Wanneer de gasleiding zal hersteld worden, moeten de abonnees, voor ze de gasteller heropenen, de bediende van het gas verwittigen.”

En zo sleept de overstroming allerlei onaangenaamheden en zelfs ongelukken mee. Woensdagmorgen mocht men hopen dat alle gevaar voor verdere overstroming geweken was, doch heel de dag regende het, en tegen donderdagmorgen begonnen de overheden te vrezen dat de Zenne opnieuw haar parten zou beginnen te spelen.

14 maart 1917

Het Belgisch Dagblad verneemt dat generaal von Falkenhayn, die zich enige weken geleden te Munster bevond, thans met een aantal Duitse officieren in België en wel te Tienen, vertoeft.

30 maart 1917

Het stadhuis te Leuven.

Men schrijft ons:

Over het al of niet oorbare van het herstellen van verwoeste kunstmonumenten in België, over de mate, waarin verminkte monumenten aldaar zullen moeten gerestaureerd worden, is heel wat geredetwist onder de Belgen binnen en buiten hun land en ook de Nederlandse Oudheidkundige bond heeft er zich mee bemoeid.

De tegenstanders van het restaureren zullen wel enigszins ontgoocheld worden door de maatregelen, die alvast in België getroffen worden. De Duitsers willen dat al wat maar enigszins op puin lijkt weggeruimd wordt en dwingen de Belgische autoriteiten ertoe de herstellingen geducht aan te vatten.

Te Leuven heeft men de hand aan het werk geslagen en wat wij er over vernamen, laat ons vermoeden, dat de Belgische autoriteiten meer dan ooit aan de archaïstische restauratie vasthouden.

De “Ronde Tafel”, een mooi gotisch gebouw op de markt naast het stadhuis, was al sedert een halve eeuw verdwenen en vervangen door een moderne sociëteit. Deze sociëteit is totaal afgebrand en wordt nu opnieuw vervangen door een geheel nieuwe herbouw van de “Ronde Tafel”, naar de nog bewaarde plannen van Mathias Layens, de bouwmeester van het stadhuis. De Nationale Bank laat dit gebouw optrekken voor haar rekening door de bouwmeester Winders van Antwerpen.

Voor de reconstructie van de markt werden een groot aantal plannen ingediend. Het gemeentebestuur, daarbij voorgelicht door de Commissie van Monumenten, heeft zich neergelegd bij het volgende plan: de nauwe Naamse Straat, naast het stadhuis, zal herbouwd worden op een breedte van 12 meter. De huizen op de achtergrond naar de zijde van de Parijse Straat zullen ietwat meer naar achter opnieuw gebouwd worden. De Brusselse Straat krijgt eveneens een breedte van 12 meter. De afgebrande oude huizen: “De Moriaan” en “Het Woud” moeten weer verrijzen. De andere gevels worden gebouwd in de stijl van de 15^{e} en 16^{e} eeuw en enkele in de 17^{e}-eeuwse Vlaamse renaissance stijl.

Het beroemde stadhuis, dat in de grote verwoesting gelukkig gespaard bleef, zal zijn beurt bij de restauratie niet ontgaan. Het heeft op meer dan een plaats toch geleden, en de restauratie, die nu al twintig jaar stelselmatig doorgezet wordt, is eindelijk de voltooiing nabij. Er blijft alleen nog het perron over met de eretrap, die men in harmonie wil brengen met het geheel. Er was aan dit perron heel wat geknoeid door onhandige en onkundige

restaurateurs. Laten we hopen dat de huidige restaurateurs deze benamingen niet zullen verdienen. De wijzigingen, die zullen aangebracht worden, tasten de algemene vorm van het perron geducht aan: er wordt een middentrap bijgemaakt, naar het plan van de heer Fisch, hoofdbouwkundige van de stad Leuven. De posten aan elk uiteinde van de zijtrappen zal men versieren met een zittende leeuw in dezelfde stijl als die van de vermaarde trap met leeuwen van het stadhuis te Brussel.

Als deze trap af is, zal eindelijk de restauratie van dit prachtmonument voltooid zijn. Hoe gewetensvol ook aan die restauratie zal gewerkt worden, toch zal men het eigenlijke werk van de oorspronkelijke bouwmeester niet meer kunnen aanschouwen. Men zal echter te zien krijgen wat men dacht dat hij heeft willen bouwen, en men hoopt dat ook dit, in zijn aard, het bewonderen waard zal zijn. Het Leuvense stadhuis is het rijkste en weelderigste van al de Vlaamse stadhuizen uit de 15^{e} eeuw. Het is, als dat te Brugge, een rechthoekig gebouw, langs drie zijden zichtbaar; een langszijde en twee smalzijden. Het heeft rijke gebeitelde hoektorentjes aan de uiteinden van de gevels en ook aan de uiteinden van de nok. De vensters steken in diep uitgewerkte nissen, die voorzien zijn van een gotische kroonboog met hogels en kruisbloem, evenals te Brussel. Als te Brussel ook zijn de tussendammen tussen de vensters uitgehold en gesmukt met beelden, en is het gevelbeeld afgesloten met doorzichtige kantelen en een scherp dak. Er is echter meer maat en verhouding in de constructieve lijnen van het Leuvens stadhuis, dat daarenboven rijker met beeldhouwwerk versierd is; de hele geschiedenis van Brabant en Leuven is vertegenwoordigd in de beelden en de hele bijbel herleeft op de kraagstenen.

10 april 1917

Leuven.

Havre, 9 april. De voormalige Amerikaanse gezant te Brussel, Caver, maakt bekend, dat hij in de Verenigde Staten 5.000.000 dollar gaat samenbrengen voor de wederopbouw van Leuven.

11 mei 1917

De nieuwe gouverneur-generaal zal in het begin van de volgende week een rondreis doen door het bezette deel van België. Blijkens kennisgevingen zullen Brabant en Limburg – de landbouwprovincies – het eerst aan de beurt komen.

15 mei 1917

De Brusselse berichtgever van het Handelsblad schrijft op 10 mei:

Van kanonnen op onze hoofdstad gericht, geen spoor; vliegers, die ons kwaad willen, hebben we nu sedert ettelijke weken niet meer gezien. Daarentegen beginnen de Brusselse gebouwen vanzelf ineen te storten! Gisteravond, terwijl het straatverkeer het drukst was, is op de Grasmarkt, vlak bij het beroemde broodhuis op de Grote Markt, het reusachtige gebouw van de oude Vleeshalle plotseling in elkaar gestort. Gelukkig slechts ten dele. Deze Vleeshalle is een der oudste monumenten van Brussel. Ik zeg “monument” omdat het gebouw waarlijk monumentaal was door zijn afmetingen. Het was in 1650 gebouwd en diende lang als Vleeshalle.

1 juni 1917

De rijkskanselier te Brussel.

Berlijn, 31 mei. De rijkskanselier is hier in gezelschap van minister Helfferich voor een kort verblijf aangekomen om met de onlangs benoemde gouverneur-generaal von Falkenhausen besprekingen te houden.

12 juni 1917

Hat station Brussel Zuid is tot nader order voor het verkeer gesloten. De personentreinen tussen Charleroi en Brussel rijden over Ottignies, de sneltreinen over Laken naar Brussel Noord.

15 juni 1917

Men schrijft ons:

Een tekenend geval van sympathie en weldadigheid voor de Belgen greep onlangs in Engeland plaats. De heer Gratkin, professor aan de universiteit te Cambridge, was overleden en zijn zeer rijke geschiedkundige bibliotheek werd onder de hamer gebracht. Miss Dixon van Cambridge schreef dadelijk een ingezonden stukje naar de Times om de gedachte op te wekken dat een vrijgevig handelsman de bibliotheek in haar geheel zou opkopen en ten geschenke geven aan de universiteit van Leuven. Onmiddellijk werden telegrafische aanbiedingen gedaan. Doch reeds had ook de universiteit te Ann Arbor in Michigan een nog voordeliger aanbod gedaan aan de verkopers. Men verzocht deze universiteit zich terug te trekken met het oog op het aanbieden van de hele bibliotheek aan de Leuvense hogeschool, wat ze ook deed, en op 21 mei werd de bibliotheek aangekocht door een Engels handelsman, die ze aan Leuven schenkt.

23 juli 1917

Wolff seint uit Brussel, dat de Duitse gouverneur-generaal in België bij gelegenheid van de viering van de Guldensporenslag te Antwerpen de straf van vijf Vlamingen, die ter dood veroordeeld waren, in levenslange dwangarbeid heeft veranderd.

31 juli 1917

De toestand in België.

Havre, 30 juli. Volgens een bij de regering ingekomen bericht, heeft de Duitse overheid in België de 25e juni vijf Belgen terecht laten stellen: Kuge, staatsambtenaar; Jules en Lucien Descamps, handelsreizigers; Verboven en Watheen, landarbeiders.

Er hebben drie Belgen gratie gekregen: van Mersch en Deblois, handelsreizigers en Dehoux, veldwachter.

In het bericht wordt verder gezegd, dat de deportaties bij de vuurlinie met kracht worden voortgezet.

22 augustus 1917

Men meldt ons:

De Nederlandse minister-resident te Brussel, van Vollenhoven, belast zijnde met de belangen der Engelse onderdanen in het bezette België, heeft zich het lot aangetrokken van een te Brussel wonende Engelsman, Owens, die wegens spionage ter dood was veroordeeld. Op zijn aandringen heeft de gouverneur-generaal in België de straf in tuchthuis veranderd. Tegelijkertijd hebben twee Belgen, die in dezelfde zaak betrokken waren, genade gekregen.

27 augustus 1917

Volgens het draadloze station van Lyon hebben de Duitsers einde juni te Brussel 20 Belgen ter dood laten brengen.

Het bureau van Wolff verklaart naar aanleiding daarvan dat op het einde van juni in het geheel vijf mensen zijn doodgeschoten, die de 12e van die maand in een proces wegens beroepsspionage ter dood waren veroordeeld.

18 oktober 1917

In Engeland is op 12 oktober op verscheidene plaatsen de dood van Edith Cavell herdacht. In de Aeolian Hall te Londen, is daarover het woord gevoerd door Gaston de Leval, die voor en tijdens de terechtstelling verbonden was aan de Amerikaanse legatie te Brussel. Deze zegde dat juffrouw Cavell niet was doodgeschoten om wat zij gedaan had – een Chinese, een Franse of een Belgische vrouw zou zijn gespaard – maar omdat de Duitsers de Engelsen zo haten.

Verder vertelde hij – wat hij om zijn voormalige ambtelijke positie vroeger niet had kunnen zeggen – dat het proces een schijnproces was geweest.

Juffrouw Cavell had voor zij stierf een cheque geschreven voor haar moeder:

“Aan mijn moeder, te sterven om 7 u ’s ochtends 12 oktober 1915. Was getekend Edith Cavell, die doodgeschoten is.”

De veroordeelde was niet flauw gevallen bij de executie; ze was volmaakt kalm geweest. Ze had nog gezegd: “Ik moet zelfs mijn vijanden vergeven. Ik weet wat ik gedaan heb, en ik moet zonder

haat sterven, maar ik ben gelukkig, voor mijn land te zijn gestorven.”

Bovenstaande mededelingen van de Leval zijn in tegenspraak met de lezing, die veelal koers heeft in de Engelssprekende landen, dat nl. Juffrouw Cavell voor de terechtstelling zou zijn flauw gevallen en in bewusteloze toestand door een Duits officier zou gedood zijn.

23 december 1917

De Universiteit van Leuven.

Men schrijft ons van Belgische zijde:

Er worden pogingen in het werk gesteld om in het belang van de wetenschap de universiteit van Leuven met haar instellingen te herbouwen. Tot dit doel is reeds een grote propaganda gemaakt in Amerika. Ook in Nederland en de Scandinavische landen wordt voor dit doel gewerkt. Er is voor Nederland een beweging in voorbereiding, welke een beroep zal doen op wetenschappelijke en filantropische kringen. Verschillende professoren aan de Nederlandse universiteiten zullen aangezocht worden om deel te nemen in een wereldcomité tot heropbouw van de Leuvense Alma Mater. Daarbij ligt het in de bedoeling van de universiteit, aan een aantal bekende filantropen in Nederland het doctorschap honoris causa aan te bieden, als dank voor hetgeen Nederland voor België heeft gedaan.

Verder zullen aan de meest bekende Nederlandse comités voor België eremedailles en diploma's worden uitgereikt. Gedurende deze winter zullen in Nederland lezingen ten gunste van de Universiteit te Leuven worden gehouden.

23 januari 1918

Nasporingen op het terrein van de Leuvense universiteitsbibliotheek.

Het schijnt nu wel zeker dat er weinig goeds en niets bruikbaars meer voor de dag zal komen wanneer eenmaal een begin gemaakt wordt met de opruiming van de bibliotheekruïne te Leuven. In het Zentralblatt fur Bibliothekswesen schrijft dr. Oehler in Brussel:

"Als ik voor dienst te Leuven kwam – en dat gebeurde meermaals – werd ik telkens weer gedreven naar de plaats, waar eertijds de universiteitsbibliotheek stond. Het bleek me dan, dat op veel plaatsen in het metershoog liggende puin gegraven was: in de ruimte onder de vroegere grote zaal, ook geschiedeniszaal genoemd, was het geheel en al opgeruimd: daarentegen lag het in de beide ruimten en rechts van de ingang, in de vroegere salle des pas perdus, nog kamerhoog en blijkbaar onberoerd. Er bovenop lagen gebroken dakleien, brokken metselwerk, stukken van kapitelen enz., alles in een wanhopige chaos. Zouden daaronder misschien niet nog onbeschadigde, of tenminste weinig beschadigde boeken kunnen liggen? In de zalen boven de puinhoop hadden theologie en kanoniek recht eertijds een plaats. Ik wist te bewerken, dat in mei 1917 het bibliotheekterrein door twee Duitse deskundigen op het gebied van opgravingen, in tegenwoordigheid van de civiele commissaris in Leuven, de Leuvense hoogleraar in de archeologie Lemaire en de stadsarchitect Vingerhoedt een onderzoek werd ingesteld.

Wat tot gevolg had dat men de voorwaarden aanwezig achtte op die plaatsen waarvan hierboven sprake was, te gaan graven. In de zomer van 1917 werd het werk onder leiding van een assistent van

het oudheidkundig museum te Stuttgart ondernomen. Bij het maken van de proefgang stelde men allereerst vast, dat een groot terrein van het puin later opgeruimd moest zijn, en vervolgens, dat het op sommige plaatsen, al spoedig na de brand, tot op de begane grond moest zijn omgewoeld. Dat klopt ook met de mededelingen van de bovengenoemde Belgische ambtenaren. Het heet, dat er toen maar een paar sloten en wat ander metaal van boekbanden gevonden is. Bij het graven kwamen grote hoeveelheden as van verbrand papier en totaal verkoolde boeken tevoorschijn, die grotendeels onleesbaar waren; maar ook werden enkele boeken gevonden, waarvan alleen de randen verkoold waren. Omdat men in vier schachten slechts op resten van nieuwe boeken gestoten was, werd aan de oostzijde van de zaal nog een vijfde gegraven. Maar ook deze gaf geen ander resultaat. Nog min of meer goed bewaarde boeken van waarde kwamen nergens te voorschijn, en het is ook niet waarschijnlijk dat die hier of daar onder het puin nog verborgen liggen. Zodat men, na deze nasporingen, wel tot de definitieve conclusie zal moeten komen, dat van de boeken en handschriften der Leuvense bibliotheek niets gespaard gebleven is.

Jammer genoeg waren, naar de mening van prof. dr. Lecouter, kort voordat de oorlog uitbrak, alle boeken, bij professoren of studenten berustend, teruggevraagd, omdat men de bibliotheek geheel opnieuw wilde gaan indelen. Anders was misschien nog een klein deel van de boekerij behouden gebleven." Naïef – of zou een ander woord hier beter op zijn plaats zijn? – Is het slot van de mededeling van dr. Oehler: "Kort geleden sprak ik een Duitse ooggetuige van de gebeurtenissen te Leuven, een fabrikant uit Bremen, die de rampzalige nacht en de daarop volgende dagen had meegemaakt. Hij had gezien, hoe de wind het in de huizen aangestoken vuur op de Sint Pieterskerk overdroeg; men gelooft dat de bibliotheek op dezelfde wijze in brand geraakt is. De vuurgloed moet zo ontzaglijk

geweest zijn, dat de as in de puinhopen nog dagenlang gegloeid heeft."

21 augustus 1918

Leuven.

Havre, 20 augustus. Ter gelegenheid van de vierde verjaardag van de brand van Leuven heeft de Belgische regering een manifest openbaar gemaakt, waarin wordt gezegd: de wreedheden, welke de Duitsers hebben begaan, lagen in de bedoeling der aanvoerders, die een soort van afschuwelijke voorzorgsmaatregel verordenden, welke ingegeven werd door de vrees voor een volksbeweging der Belgen, die slechts in hun verbeelding heeft bestaan. De brand van Leuven schijnt het karakter te hebben gehad van een daad van vreesaanjaging en van vernieling met voorbedachten rade, bestemd om het Duitse leger te beveiligen voor de denkbeeldige kansen van een opstand.

De 26e augustus zal hier (Havre) een bijeenkomst plaats hebben van academici en geleerden met het doel om de bibliotheek van Leuven te herstellen. Er zullen afgevaardigden van alle geallieerde mogendheden aan deelnemen.

27 augustus 1918

De bibliotheek van Leuven.

Havre, 26 augustus. Heden heeft te Havre een grote bijeenkomst plaats gehad tot het herstel van de bibliotheek van de hogeschool te Leuven. De bijeenkomst werd door minister Poullet gepresideerd, die de Franse, Engelse, Amerikaanse en Zwitserse afgevaardigden welkom heette. Etienne Lamy, permanent

secretaris van de Academie Française kenschetste de psychologie van het Duitse volk, waarvan het uitsluitend doel bestaat in de onbeschaafde kracht en toonde aan dat het stelsel van moorden en vernielen der Duitsers het resultaat van een koele wil is.

Imbart de La Tour, lid van de Académie des Sciences morales et politiques, heeft de vergadering in kennis gesteld van de nationale en internationale organismen, die zijn opgericht met het doel de hogeschool van Leuven te reorganiseren.

Mgr. Deplaige, voormalig rector, heeft als ooggetuige van de ramp gesproken. Men verwacht nog mededelingen van de Amerikaanse, Engelse, Spaanse en Zwitserse afgevaardigden. De Zwitserse gedelegeerde zegde dat Zwitserland zijn onzijdigheid niet schendt door zijn stem te verheffen tegen de misdaad van een neutraliteitsschending.

Een groot aantal personen woonden de vergadering bij.

1 september 1918

Havre, 31 augustus. Op het Belgische front is de herdenking van de brand van Leuven gevierd. De koning, de koningin, de kroonprins, de minister van oorlog, alle Belgische generaals en militaire afgevaardigden van de geallieerden waren tegenwoordig.

Etienne Lamy, secretaris van de Academie Française en Imbart de la Tour, van de Academie des Sciences sociales hebben redevoeringen gehouden. Koning Albert heeft uit naam van het leger en het land bedankt.

16 oktober 1918

Van de Belgische grens.

Roosendaal, 16 oktober. Uit België te Roosendaal aangekomen reizigers delen mede, dat er in Brussel en Antwerpen een feestelijke stemming heerst. Zodra het Duitse antwoord op Wilson's nota bekend werd, werd uit verschillende huizen de Belgische vlag uitgestoken. Duitse officieren in burger gingen er dan binnen en verzochten de driekleur in te halen, omdat er nog geen reden voor nationaal feestbetoon zou zijn.

Verder deelden zij mede, dat Antwerpen morgen tot etappegebied wordt verklaard.

11 november 1918

Een officieel Engels bericht van 10 november meldt, dat de Britse vliegers in de nacht van 9 op 10 november nog 26.000 kilo bommen geworpen hebben op spoorwegknooppunten van Luik, Leuven en Charleroi.

12 november 1918

Brussel in handen van de soldatenraad. Een niet-bloedige rode zondag.

11 november 1918.

Sedert gisteren – de telegraaf zal het al gemeld hebben – is Brussel in handen van een soldatenraad.

De gelegenheid om nieuws naar het vaderland te krijgen is zo schaars, dat ik moet volstaan met inderhaast enkele officiële stukken te vertalen, die de lezer alvast de indruk geven van hetgeen hier aan het gebeuren is.

Een meer rustige beschrijving volgt dan zo spoedig dit kan.

De sedert vier jaar hier verschijnende Belgischer Kurier, die een zwaar al-Duitse tint had en nog in zijn blad van gisterenavond een artikeltje had, waarin hij ronduit verklaarde zich nog niet ineens neer te kunnen leggen bij de veranderingen in Duitsland, heeft vanmorgen dit hoofd:

Bij besluit van de soldatenraad van Brussel is ook de Belgischer Kurier onder diens controle gesteld.

Het is het officiële orgaan voor alle bekendmakingen van de soldatenraad.

Brussel, 10 november 1918. Het perscommuniqué van de soldatenraad.

Nottebohm, Heinig, Einstein.

Verder de volgende programmaties:

Soldaten, kameraden en makkers!

In aansluiting op de verandering in Duitsland, die met de vorming van arbeiders-, soldaten- en boerenraden en waardoor de uitroeping van zelfregering van het Duitse volk tot een besluit is gekomen, hebben de soldaten van Brussel hun soldatenraad gesticht. We zenden aan het revolutionaire vaderland onze trouwe en kameraadschappelijke groeten en beloven de verbinding tussen front en vaderland in de zin der nieuwe regering in stand te zullen houden en het doorvoeren der demobilisatie met alle middelen te zullen verzekeren en bespoedigen. Daartoe is de strengste orde en discipline noodzakelijk, die dan ook door de soldatenraad met ijzeren hand zal worden gehandhaafd. Wij richten aan allen het

verzoek ons in ons werk te steunen. Ieder, die het met de nieuwe orde eens is, is welkom. Ieder blijft op zijn plaats verder werken.

Alle wanverhoudingen worden opgeheven. Ge zult beter voedsel, beter onderkomen en mogelijkheid tot de huisreis krijgen.

Leve de soldatenraad van Brussel, leve de Duitse Republiek, leve de vrede.

Freund, eerste voorzitter van de soldatenraad.

Besluiten van de soldatenraad van Brussel.

In de op 10 november 1918 gehouden stichtingsvergadering van de Brusselse soldatenraad zijn de volgende besluiten genomen, die terstond in werking treden.

1. De soldatenraad neemt de controle over alle civiele besturen en inrichtingen op zich, inclusief pers- en inlichtingendienst.
2. De verkeers- en veiligheidsdienst gaat als tot nu toe door, maar wordt door eigen organen van de soldatenraad ondersteund en gecontroleerd.
3. Alle slachtoffers van het militarisme worden op vrije voeten gesteld. De soldatenraad zal scherp toezien op een menselijke behandeling der overige gevangenen.
4. Bijzonder gewicht moet gehecht worden aan voeding en verzorging. Een commissie is de desbetreffende maatregelen aan het uitwerken. Iedere vrije Duitse burger heeft aanspraak op fatsoenlijk eten en onderdak. Er worden onmiddellijk eethuizen en slaapgelegenheden ingericht.
5. De gehoorzaamheid verplicht aan superieuren geldt enkel gedurende de diensttijd. Voor en na de dienst is ieder een vrij burger en kameraad. Er bestaat geen verplichting om te groeten.

6. De demobilisatie wordt zo spoedig mogelijk ter hand genomen. Een demobilisatiecommissie is belast met de voorbereidende maatregelen.

Freund, eerste voorzitter soldatenraad.

Soldaten opgelet!

Het noorderstation is voor de Belgische bevolking gesloten, opdat het transport van onze soldaten naar huis ongestoord zou kunnen gebeuren.

Soldaten. Aangezien het transport georganiseerd is, kan een toeloop zonder plan naar de stations, vooral naar het noorderstation schadelijk werken.

Verdere mededelingen over afreis, onderhoud, enz. worden in de kwartieren afgegeven. Het beste is dus zich in de buurt van die kwartieren te blijven ophouden.

Soldaten, iets gewichtigs. Drink niet! Blijf rustig en nuchter.

Soldaten, wij voeren geen oorlog tegen officiersepauletten en kokardes, maar voor een vrij Duitsland. Derhalve geen uiterlijkheden te zwaar opnemen, vooral daar het merendeel der officieren werkzaam aandeel neemt aan het doel dat wij nastreven.

De soldatenraad.

Oproep aan de Belgen.

De soldatenraad maakt door vliegende blaadjes in het Duits, Vlaams en Frans aan de Belgische bevolking het volgende bekend:

De Duitse republiek en de soldatenraad, die haar in Brussel vertegenwoordigt, zendt aan de Belgische bevolking haar broederlijke groeten.

Het waanzinnige bloedvergieten heeft een einde genomen.

Nu moet de rust bewaard worden! Het is nodig dat alle openbare lokalen van 5 uur 's avonds tot 10 uur 's morgens, Duitse tijd, gesloten blijven.

De veiligheidscommissie van de soldatenraad zal voor het handhaven van deze noodzakelijke maatregelen zorgen.

Alles zal gebeuren wat voor de bestwil der bevolking nodig is. De voeding der burgerlijke bevolking blijft als voorheen. Die van de Duitse soldaten eveneens.

De soldatenraad waarborgt veiligheid voor leven en eigendom van alle personen zonder aanzien der nationaliteit.

Nog slechts dagen scheiden ons van de vrede! De soldatenraad doet een beroep op het gezond verstand der Belgische overheden en bevolking. Hij verwacht haar steun om de ontruiming van het land op vreedzame wijze te kunnen doorvoeren.

Uit de vergadering van de soldatenraad.

De soldatenraad heeft nog vier commissies benoemd:

1. Veiligheidsdienst.
2. Voeding en onderdak.
3. Transportwezen.
4. Perszaken en inlichtingendienst.

De commissies zijn samengesteld uit leden van de soldatenraad en vertegenwoordigers uit alle dienstgraden van de tot nu toe bestaande overheden.

De soldatenraad houdt zitting in het gebouw van het generaal-gouvernement.

Alle militaire en civiele ambtenaren verrichten hun werk als tot nu toe, maar onder controle van soldatenraad, die elke onnodige hardheid zal vermijden.

De soldatenraad heeft aan de Duitse regering in Berlijn het volgende draadloos bericht geseind:

In Brussel werd hedenmiddag de soldatenraad voor Brussel ingesteld. Gouvernement en kommandantur van Brussel hebben zich aan de soldatenraad onderworpen. De soldatenraad heeft de controle over alle militaire en burgerlijke overheden op zich genomen. Een en ander heeft zich onder algemene orde afgewikkeld.

Op het gebouw van het generaal-gouvernement waait de rode vlag.

De soldatenraad van Brussel, dr. Freund.

Hierboven heeft men de verschillende stukken gelezen, die onze correspondent te Brussel ons toezendt. Aan een te Brussel verschijnend blad van gisteren ontlenen wij nog het volgende over de gebeurtenissen daar ter stede.

Zondagmorgen was Brussel als gewoonlijk ontwaakt in een stemming van kalmte, die eerst niets bijzonders deed voorzien. Diezelfde dag echter in de middag zou het nog een groot revolutionair bevrijdingsfeest zien losbarsten.

Het was tegen 2 uur in de middag, dat zich bij het noorderstation een grote samenloop van Duitse soldaten begon te vormen. Weldra werd een stoet gevormd, een voorwaar sensationele stoet voor de Brusselaars. De soldaten, zonder wapens, schrijden namelijk in geleden van 10 man voorwaarts. Men ziet plotseling rode vlaggen uit hun midden. De stoet is al verscheidene duizenden mannen groot. Men ziet ook een Franse vlag. Het publiek, verbaasd en verrukt, begint de manifestanten toe te juichen. Leve België, leve Frankrijk, wordt geroepen. Uit de vensters wuiven mensen met zakdoeken. De geestdrift, de vreugde, de ontroering nemen steeds toe. De stoet telt al wel 5000 man als men bij de Beurs aangekomen is. Op de treden van het gebouw is het zwart van mensen. Geweldig gejuich gaat op.

Het volk komt ook al met vlaggetjes voor de dag. Op de balkons worden grote vlaggen aangebracht. Er gaat een ontzaglijke emotie en vreugde door de stad. Iedereen voelt, dat de dag der bevrijding aangebroken is.

Op het Poelaertplein geeft een Duits soldaat, in een auto staande, een toespraak. "Kameraden, de republiek is uitgeroepen. Vecht niet meer, schiet niet meer". Hij wordt met een kolossale "hoch's" door zijn kameraden toegejuicht en de rode vlaggen worden gezwaaid.

Is het werkelijk waar, vraagt de menigte zich nog af, en om dit te weten, richt de stoet der menigte zich naar de Wetstraat en de gebouwen van de kommandantur. Er wordt blijkbaar door de revolutionaire soldaten onderhandeld met de autoriteiten. Een officier, dr. Freund, komt aankondigen, dat de gouverneur-generaal onder bewaking gesteld is, dat het Duitse volk vrij is, dat er volkomen vrijheid heerst.

Hij maant tot kalmte aan, opdat nergens bloed zou vloeien. Het volk gaat zijn vrijheid beproeven voor het koninklijk paleis. Er wordt luid leve de koning, leve de koningin geroepen en de vreugde is er geweldig. Op de matinees, in de schouwburgen, wordt onder grote geestdrift de Brabançonne, het God save the King en de Marseillaise gespeeld en door allen meegezongen.

Intussen hebben de revolutionaire soldatengroepen alle belangrijke punten en ook de post- en telegrafiekantoren bezet.

Op een der pleinen is een affuit van een kanon, met Belgische vlaggen getooid, opgesteld en het volk gaat er juichend van vreugde rondom heen.

Tegen 5 uur is er in de buurt nog een luchtgevecht waar te nemen, maar niemand bekommert zich er om. De soldaten zijn bezig met alle officieren te ontwapenen en van hun onderscheidingstekens te ontdoen. Het gaat in grote kalmte toe voor de ogen van een nog geheel verbaasd, maar verheugd publiek. Men ziet keizerlijke auto's met Franse vlaggetjes getooid, waarin soldaten met een rode banier!

In het ministerie van oorlog gaan soldaten af en aan. Alles schijnt er in kalmte toe te gaan, zonder verzet van de officieren.

In al die gebeurtenissen schijnt een even wonderlijke wil en orde te heersen. Het is of een vaststaande wilsbeschikking zich vanzelf voltrekt.

In de chique cafés, als de Palace, zitten de rijke bourgeois als gewoonlijk te borrelen. Er zijn echter geen Duitse officieren. Verschijnt er toevallig nog een, dan wordt hij onmiddellijk van zijn onderscheidingstekens ontdaan. De deftige bourgeois verheugen

zich met de menigte. Ze schijnen blijkbaar te denken: "Is een revolutie niet erger dan dat!"

Alleen bij de gevangenis van Sint-Gillis is er wat verzet geweest, toen de soldaten er hun gevangen kameraden gingen bevrijden. Ze hebben toch ook hier de overhand gehad.

In de late avond echter wordt het tafereel wat minder geruststellend. Er is ook heel wat zonderling volkje op de been gekomen. Op het Muntplein worden barakken in brand gestoken. De revolutie ziet er bij dat soort vreugdevuur al wat onrustbarender uit. Intussen worden nog geen ernstige dingen gemeld. Ook tussen Belgen en Duitsers zijn geen ernstige incidenten voorgevallen.

13 november 1918

Volgens bericht van de grens hebben zich te Brussel strubbelingen voorgedaan. De Belgen wierpen de kiosken in, waar Duitse bladen verkocht werden en schoten uit de huizen op Duitse soldaten. De Duitsers schoten terug en naar het heet, zijn er 40 slachtoffers.

15 november 1918

Gisteren heeft de Belgische staat het beheer over de spoorweg van Essen tot Brussel van de Duitsers overgenomen. Vandaag zal men per spoor waarschijnlijk reeds tot Brussel kunnen reizen.

De ontruiming van België en Frankrijk.

Brugge, 14 november. Aangezien de ontruiming van België niet zo gauw haar beslag kan hebben, zal de kamer komende week nog niet bijeen kunnen komen. De terugkeer van de koning te Brussel zal vermoedelijk samenvallen met de hervatting van het werk van het parlement.

Londen, 15 november. De ontruiming van Frankrijk en België gaat, volgens een telegram uit Parijs aan de Daily Mail, haar geregelde gang.

Over enkele dagen zal koning Albert in zijn hoofdstad een triomfantelijke intocht houden. Bij die grote gelegenheid zal de Franse regering het grootkruis van het legioen van eer verlenen aan koningin Elizabeth, en het legioen van eer en het oorlogskruis aan de Belgische kroonprins.

Ontruiming van Antwerpen en Brussel.

Roosendaal, 15 november. De Duitse troepen hebben Antwerpen ontruimd. In Brussel zijn er nog enkele, die morgen aftrekken en vervangen worden door cavalerie van de geallieerden. Belgische regimenten komen dinsdag in Brussel. De koninklijke familie zou haar intrede in de hoofdstad vrijdag doen.

Brussel in handen van de soldatenraad.

Een niet-bloedige "rode zondag".

Nadere bijzonderheden van onze correspondent.

Brussel, 11 november 1918.

De Duitser, die mij zaterdag vertelde, dat ik mij niet moest verwonderen als morgen de rode vlag te Brussel uithing, heb ik wel wat ongelovig aangekeken, maar achteraf bedacht ik dat hij er toch wel wat meer van kon weten, de eigenaardige positie, die hij steeds had ingenomen, in aanmerking nemend.

En wezenlijk, gisteren bij een prachtig najaarsweer, in de overvolle zondagsstraten, is het 's middags ineens gebeurd. De gehele avond

en nacht had het kanon gedonderd, zo erg als wij het hier te Brussel nog niet gehoord had, en we gingen slapen met de verzuchting, dat er nog weinig van wapenstilstand te bemerken was.

Zondag 's ochtends op de Louizalaan, waar sedert enkele weken de nu ex-kroonprins van Beieren zijn kwartieren had opgeslagen, was het weer die eigenaardige drukte van soldaten in loopgraaftenue in de rijke woningen en een af en aan rijden van auto's, estafettes, terwijl verder, als reeds enkele weken lang, eindeloze reeksen vrachtwagens de terugtocht van het grote leger aanschouwelijk maakten, maar niets deed ernstige gebeurtenissen voorzien.

Totdat zich omstreeks 2 uur in de middag een stoet soldaten vormde, die met rode vlaggen langs de buitenboulevards naar de Wetstraat trok, vergezeld van honderden nieuwsgierigen, het sinds vier jaar verboden gedeelte van die straat, langs de kommandantur, insloeg en voor het senaatgebouw stilstond. Enige onderhandelaars gingen naar binnen; een marinesoldaat had spoedig op deze zetel van het Duitse bestuur over België een rode wollen deken als vlag gehesen en een onderofficier kwam op het balkon verklaren dat men met de gouverneur-generaal aan het praten was. Intussen ontvouwde een luitenant van het balkon af aan de menigte het programma van de soldaten, waarvan de voornaamste punten waren: onmiddellijke terugtrekking der troepen aan het front, het neerleggen der wapens en het verzoek aan de Belgische bevolking de Duitse troepen ongehinderd, als broeders te laten vertrekken. Hij deelde nog mede dat de grondtroepen telegrafisch verwittigd waren van deze stap, maar dat de overheid deze berichten onderschept had, zodat men afgevaardigden naar het front had gezonden. Alle auto's zouden worden aangehouden en de officieren aangezocht zich onder de soldatenraad te stellen, op gevaar daartoe gedwongen te worden. Ten slotte verklaarde hij in

te zullen staan voor persoonlijk bezit en veiligheid. Een officier met rode band om de arm vertaalde het voornaamste daarop in het Frans en verzocht de bevolking geen wapens of munitie van de soldaten te kopen, om ongeregeldheden te voorkomen.

Daarop kwam een ander vertellen, dat de gouverneur-generaal de hem voorgelegde voorwaarden onvoorwaardelijk aangenomen had.

Daarmee was Brussel in handen der "roden" geraakt. De hele dag heerste in de stad een onbeschrijflijke drukte; de Belgische vlag wapperde weldra hier en daar aan de gevels en de volksliederen werden op straat gezongen. Officieren werden wel vaak gehoond, en door soldaten de epauletten afgerukt en zo nu en dan viel er een schot, maar van ernstige botsingen wordt geen melding gemaakt. Gelukkig als alles zo ordelijk mag blijven gaan, waar de stad vol vreemd volk zit, deserteurs en anderen, en de militaire gevangenissen opengezet zijn.

In de nacht en de dag van maandag bleef het erg moeilijk op straat en vielen er nogal wat schoten, waardoor enkele soldaten, een politieagent en een Franse vluchteling gedood en enkele lieden gewond werden; plunderingen kwamen niet voor. De Nederlanders in Brussel zijn ongedeerd en voor hen behoeft geen angst te bestaan: onze steeds waakzame minister-resident de heer van Vollenhoven, heeft de soldatenraad verzocht om bescherming van zijn landgenoten.

's Ochtends had op de Politische Abteilung bij de chef baron von der Lancken een bijeenkomst plaats met de gezanten van Spanje en Nederland, de heer Francqui, voorzitter van het Nationaal Comité voor Voeding, de afgevaardigde Thibaut, de waarnemende

burgemeester Lemonnier, pas uit Duitse gevangenschap teruggekeerd, en dr. Einstein, afgevaardigde van de soldatenraad. Er werden daar maatregelen bepaald om de orde en veiligheid te verzekeren, alsmede om het zo gewichtig vraagstuk der levensmiddelenvoorziening van België te regelen. De afgevaardigde van de soldatenraad verzocht beide neutrale gezanten zich te wenden tot de gemeentebesturen en de magistratuur om te zeggen, dat de censuur was opgeheven en alle Belgische ambtenaren in hun functies waren hersteld. Hij beloofde, dat orde en tucht streng zouden worden gehandhaafd, daar de beweging in Brussel niets bolsjewieks in zich had.

's Middags had op het gemeentehuis te Brussel een vergadering plaats van de beide gezanten, de heer van Vollenhoven en de markies de Villalobar, met de voornaamste Belgische overheden: burgemeester en schepenen van Brussel en voorsteden, voorzitter en procureur-generaal van de hoge raad, de gouverneur van Brabant, de heren Francqui en Levie, oud-minister van financiën, en enkele senatoren en kamerleden.

De heer van Vollenhoven drong er verder nog bij de soldatenraad op aan, dat de banken speciaal beschermd zouden worden, en op zijn aanvraag werd goedgevonden, dat de politie weer zou worden bewapend. Maatregelen, waarvoor hem alle lof toekomt. De heer van Vollenhoven ontving van de soldatenraad een schrijven, eveneens bestemd voor de Spaanse gezant, luidend: Ge hebt uw welwillende medewerking verleend tijdens de onderhandelingen met de vertegenwoordigers der Belgische burgerbevolking en zodoende ongetwijfeld de weg geëffend tussen deze en de soldatenraad, om te kunnen werken tot groter heil van allen. Wij verzoeken u daarvoor wel de dank van de soldatenraad te willen aanvaarden.

Intussen hebben de bestuurders van de soldatenraad vanmiddag een automobiel naar Goslar gezonden om burgemeester Max terug te gaan halen en namen de gemeentebesturen van groot Brussel reeds maatregelen als het oproepen van alle Belgen van 21 tot 50 jaar oud, om, evenals in 1914, een burgerpolitie te vormen, en het aanplakken tot het verbieden van samenscholingen en het aandringen op kalmte; de socialistische partij en de dagbladen (nog die van de bezettingstijd: Belgique en Bruxellois), die in vele bijzondere uitgaven verschijnen, maar zonder enig buitenlands nieuws, beijveren zich ook de bevolking tot rust en orde aan te manen. Er wordt gelukkig gevolg aan gegeven; het is een goed ding, dat de koffiehuizen rond 4 uur moeten sluiten en dat de alcohol zo duur is.

De nieuwe dagen (Karel Van de Woestijne)

Brussel, 12 november.

Mijn medecorrespondent voor België heeft u in grote lijnen medegedeeld, hoe de hoofdstad op de val van het Duitse keizerrijk en het uitzicht op de wapenstilstand heeft gereageerd. Nu wij, na een rustige blije dag, met kalmte en bezinning, de verschillende bedrijven van het grootse schouwspel vermogen te overzien, zal het mij toegelaten zijn er op terug te keren met de overwegingen, die het meebrengt.

Het is eigenlijk reeds in de namiddag van zaterdag begonnen. Hoe de Duitse soldaten het vernamen, dat de keizer was “afgedankt”? Men weet het niet. De dagbladen bevatten nog geen enkel bericht, en men zegt – “men” is een zeer complex wezen, dat niet dan met voorzichtigheid kan behandeld worden, - men zegt, dat de officiële berichten uit Duitsland aan de grens waren opgehouden. Is het

waar, dat een vlieger uit Kiel het nieuws overbracht? Het klinkt enigszins vreemd, al is het niet onmogelijk. Een feit echter is, dat onmiddellijk een soort waanzin meester werd over de Duitsers, die, zeer talrijk, de hoofdstad bevolken. Alle tucht schijnt ineens gebroken. Deze mannen, die gisteren nog luidkeels “Leve de Keizer” riepen - al dachten zij er misschien anders over - blijken ineens bekeerd. Het is dolle uitgelatenheid. Benden doorkruisen de straten, dansend, joelend. Geweren worden weggegooid of gebroken - heel sterk blijken ze niet! - en de Brusselse ketjes, tuk op gedenkenissen, lopen met de kolven weg. Rode vlaggetjes, weldra ook Franse en Belgische, in de winkels talrijk te vinden, worden gezwaaid. Het volk, dat weldra op straat samenstroomt, doet mee. Hier en daar wordt een vaderlandse vlag gehesen: de geestdrift, de opgewondenheid om iets, dat men nog maar raadt, maar reeds in uitgelatenheid opflakkert en uitflappert, wordt een luid galmen over de donkere stad. Want de stad is nog steeds donker, het pikdonkere Brussel, waar wij sedert een jaar in wonen. Die duisternis is in deze een redding, althans een rem. Daar helpt ook wel het Brusselse scepticisme toe: de burgerij komt uit slechte, wankelmoedige dagen, en is sedert lang niet zo lichtgelovig meer. Tot een algemene vreugdemanifestatie komt het dan ook niet. Bij mijn weten is die zaterdagnacht dan ook in de gewone stroeve kalmte verlopen.

Zondagochtend echter wordt het bericht algemeen als waar aangenomen. Al de vlaggen zijn voor de dag gekomen, zingen kletsend op de wind, die heftig is. De Belgische kleuren, warm rood-geel-zwart, en ook enkele koelere Franse kleuren, trillen in de dunne vrieslucht. Tot de middag toe is het nog niet dan verwachting. De straten der middenstad lopen vol: wat komen gaat doorrilt elk lichaam, schokt en flitst weldra door het grote lichaam, dat het levende Brussel is. Een grote vreugde flikkert in de ogen,

door de herfstkilte natgebrand. Tot een uitbarsting komt het echter enkel in de namiddag.

Om twee uur, terwijl de drukte wat minder geworden is - het is etenstijd -, wordt aan het noorderstation spontaan een stoet gevormd. Honderden soldaten zijn daar samengekomen, zonder wapens, met Belgische, Franse, in hoofdzaak rode vlaggetjes. De tucht is er niet uit; het wordt weldra een geregelde optocht; rijen van tien man, ernstig en, lijkt het wel, zeer bewust van wat zij doen, zonder geschreeuw, stellen zij zich op. Weldra zijn zij duizend, zijn zij duizenden. Een vrachtauto vol wapens neemt het hoofd. De geordende massa komt in beweging naar de Beurs toe, steeds aangegroeid door de soldaten, die er zich onder de weg bij aansluiten. - Het hart van de Brusselaar nijpt toe. Hij denkt aan het vreselijke woord: bolsjewisme. Maar dit woord: betekent het thans niet de bevrijding, onze bevrijding, een bevrijding malgré tout, en zelfs zonder wapenstilstand? De vreugde breekt uit ineens. Het zijn niet de Duitsers, het zijn de Brusselaars, die de betoging instellen. Het wordt op de doortocht een gejuich, een toewuiven van de troepen ... die gisteren nog op onze jongens schoten. Is het daaraan, dat sommigen denken, die toezien met een gezicht, dat ernstig blijft? Dunkt hun de manifestatie wel wat heel wild, wel wat heel oppervlakkig? ... Intussen wordt de soldaat, die met een grote Franse vlag wappert, overal op luid handgeklap begroet. De Duitse officieren, in auto of te voet, vluchten ...

De stoet, wel tienduizend man sterk, bereikt de Beurs, die zwart van joelend volk staat, gaat langs de Grote Markt, wiens gulden gevels aangeslagen zijn van Belgische kleuren, stapt, steeds in volkomen orde, naar het Justitiepaleis. Daar, op het immense plein, klinkt, uit een auto, een heldere stem, als een klavier: “Kameraden, de republiek is in Duitsland uitgeroepen! Die Waffen nieder!’ Nu is het

de Duitse vreugde die, geweldig, losbreekt. De rode vlaggen gaan de hemel vlekken, honderden in getal. Er wordt met bloemen gegooid. En nu breekt ook enige verwarring uit. De soldaten worden uit de rangen gerukt. Iedereen wil weten. Dames huilen overvloedig: het is dus waar? het is dus waarlijk het einde?

Nu gaat het, alle orde verbroken, naar het kamergebouw en het Park. Daar beheerst een schrale officiersgestalte, met donker uitzicht en prachtig stemgeluid, de menigte: het is Freund. Hij kondigt de nieuwe tijd aan: het stichten van de soldatenraad, de algehele vrijheid van het Belgische volk. Een Belgisch socialist treedt naar voren, spreekt op zijn beurt het volk met bedarende woorden toe. Een Frans socialist, door de menigte naar voren geduwd, komt met schetterende geestdrift de algemene broederlijkheid der volkeren verkondigen. Freund spreekt een laatste woord: als de keizer, zit ook de gouverneur-generaal gevangen; Brussel is, in afspraak met Berlijn, onder toezicht van de soldatenraad. En nu - nu springt de band, die aller harten sedert vier jaar en meer omkneld hield. Gelijk de granaatappel, die, te rijp geworden, barst en zijn zaden uitzaait, zo slaat de vreugde thans algemeen uit. Zeer scherp heeft ieder de perceptie - een waan misschien, maar hoe weldadig, dat de nieuwe tijd geboren is, dat wij de drempel betreden van een nieuwe wereld!

Intussen worden luchtgevechten geleverd, die men van in de Brusselse straten der buitenwijken zien kan. Maar wie geeft daar nog acht op? De algemene verbroedering vangt aan. Terwijl hun makkers de officieren, die ze ontmoeten en die verbijsterd doen, ontwapenen en de schouderstukken afrukken, lopen andere soldaten gearmd met Brusselaars rond, zingen, wuiven met hun rode, Belgische en Franse vlaggetjes. Velen hebben bloemen aan hun pet gestoken. De Brabançonne wordt jubelend gehuild; de

Duitsers hameren een Marseillaise. De vreugde is onbedaarlijk, slaat door de straten als een rukwind, hoost als een orkaan om, in stillere straten, uit te deinen tot het gemompel van een zomerzee. En het algemene gevoel krijgt vorm in het woord van een oude man uit het volk, die met een Duitser aan zijn arm loopt. – "Waarom doet ge dat? Het is onwaardig!", voegt hem een gebelgd priester toe. – "Ach, meneer, wij zijn wij toch allemaal eendere dompelaars!", is het gemoedelijke antwoord. - En aldus gaat het een goed deel van de nacht door, de donkere Brusselse nacht, waarin de vreugde gebaard is, en die zich, laat in de avond, uit in een vreugdevuur: de krantenhokjes aan Beurs en Brouckèreplaats gaan in vlammen op; de Duitse papieren, die ons al de tijd vergiftigd hebben, zullen in Brussel niet meer verschijnen! ...

De dag van maandag zou, zoals gij weet, minder rustig verlopen. Het was atmosferisch, een druilende, als misnoegde dag. De stad was vuil; wat overbleef van de dagbladkiosken stonk bitter; het was een ontnuchterde "lendemain de fête", waar het ochtendvolk, talrijk wel, maar loom, door waadde als door modder. Ieder, nochtans, voelde de galvanisering; zij bleef echter voorlopig latent; zij brandde door de geest, maar sloeg nog niet uit; het was een onhebbelijke gemoedstrepidatie; het beven, dat de koorts voorbereidt. De vlaggen hingen lam aan de stokken, gedrenkt van de vochtigheid der lucht. Het was geen moeheid wel: het was een slechte bitterheid, waar men bang voor was.

Tot op het ogenblik, dat de vonk werd aangestoken die de elektrische ontlading teweeg brengt: men heeft schrikkelijk geschoten aan de Beurs. Wat heeft het te beduiden? Is tweedracht ontstaan onder de soldaten? Is het een weerslag op het blijde bolsjewisme van gisteren? ... Er ontstaat onder de menigte, die nog steeds groot is, maar een dubbelzinnige houding heeft

aangenomen, een ongerustheid waar troebele elementen gebruik van schijnen te willen maken. De soldaten, afgevaardigd door de soldatenraad en die men herkent aan een witte armband, hebben wel moeite de orde te handhaven. Maar men wordt door het gevaar als aangetrokken. En slechts blijven kalm en als het ware hooghartig de man, die vlaggenstokken verkoopt, en de andere, die met uitdagend geluid kokardes vent met de nationale kleuren.

De politie, Belgische en Duitse, geeft bevel de vlaggen in te trekken. Die vlaggen, men gevoelt het, doen aan als snoeverij. De vreugde is snoeverij geworden, en ze is onaangenaam ... De lucht blijft druilerig; de mist valt uit in fletsende droppen. Maar kalmeren doet het niet: het broeit integendeel de vreemde misnoegdheid die de stad doordavert.

Tot in de namiddag, een nieuwe ontlading komt, ditmaal aan het noorderstation. Ik was er niet bij; mijn vriend Herman Teirlinck echter wel, en hij vertelt mij: “Ik had de massa, die het stationsplein vulde, met schouders en knieën weten door te breken en stond vóór het grote, grauwe gebouw, als daar ineens een rij soldaten het volk tracht naar achteren te drijven, en tevens andere soldaten, heel bedaard, het station verlaten met mitrailleurs, die zij opstellen. De mannen hebben om de hals lange kepen, waar patronen op vastzitten. Zij handelen, als voor een doodgewone bezigheid. Zij keren zich om naar makkers van hen, die ineens hun geweer schouderen en knallend vuren. De mannen van de mitrailleurs laden nu ook hun tuig, altijd heel gewoon. Ik vlucht in een herberg: reeds knettert het vuur, als hagelstenen op een ruit. Even zie ik de massa weggeveegd over het plein; alleen wandelt daar nog een mannetje, die de rails van de tram schoon moet houden. Hij heeft een lange bezem. Hij bezemt. Als een soldaat hem wegrukt, schijnt hij niet te begrijpen. Het schieten duurt een tijd lang. Al die tijd weet

ik niet wat ik denk, zelfs niet of ik denk. Als ik buiten kom en mij ten aftocht een zijstraat wordt gewezen, ben ik een beetje beschaamd, alsof ik betrapt werd op iets, dat ik niet had mogen doen ...”

Aldus is maandag een paar maal gebeurd, maar tegen vier uur is alles afgelopen. Heel het midden der stad is ontruimd. Van ver ziet men alleen de grote lichtballen branden, op de lege boulevard tussen station en Beurs, die sedert maanden zulke verlichting niet meer kende. Het is feestelijk en doods ... Alle cafés, alle winkels zijn overal op bevel gesloten. Nooit heb ik de stad op dit uur zo stil gezien. Het regent nu aanhoudend, een venijnige regen zonder klank. De straten zijn verlaten, als leeggezogen door een reusachtige luchtpomp. En er heerst angst, de angst der luchtijlte, maar doorzinderd van verslagenheid. Nu en dan klinkt nog een schot: het zijn maar verwittigingen. 's Avonds om zes uur is de stad als uitgestorven.

Om zeven uur gebruik ik het maal in een gastvrij huis, met lang vertrouwde vrienden. Daar zijn mensen van velerlei gezindheid onder, maar allen - ik druk hierop - van ongeveer dezelfde leeftijd: om de veertig. Wij bespreken de gebeurtenissen. En - dit moge ongelooflijk klinken: allen zijn wij diep verheugd, allen voelen wij de innige verruiming, die deze dagen, ook de dag van heden, ons bracht; allen zijn wij overtuigd, dat wij aan de vooravond staan van een toekomst, die wij eens droomden - een droom, die op het twintigste jaar ons duurste bezit was - en die wij nu als het ware in onze hand dragen. Welke gedaante zij aannemen zal? Wij weten het niet, en het kan heel goed gebeuren, dat zij uiterlijk geen verandering brengt in het uitzicht van vele landen. Voor ons eigen land wensen wij uit de diepste grond van ons wezen, dat zij alleen in de geesten een omwenteling brengt. Een omwenteling! Neen, zelfs dat behoeft niet: alleen een breken van de dwang, van de

“gêne” waar hier ieder in leefde, bekneld door enge partijgeest, verdrongen door arrivisme en ploertig meerderheidsgevoel van hoog tot laag. Wensen wij dan niets meer? Wij denken voorlopig waarlijk aan niets anders: in een land als België reeds veel. En dachten wij waarlijk aan een dieper ingrijpen van de nieuwe tijd, dan zouden wij ons weten te beheersen om alleen te genieten de geboren vrijheid. Die vrijheid, zij doortrilt ons, - zelfs na de dag van heden, zelfs na de herhaalde uitbarsting van mitrailleursvuur, dat de dood zaaide. Want er zijn doden gevallen. Maar - en dit is weer een algemeen gevoelen - maar wat geeft het vergoten bloed, als het de Brusselaars verdieping brengt van het besef der gebeurtenissen? Was die, ik geef toe brutale, verwittiging niet nodig? Mocht de oppervlakkige opwinding van gisteren blijven duren, zonder meer? De tijden eisen toch, dat men wat inniger en wat hoger zou begrijpen! ...

Die bloeddoop van gisteren heeft dan ook vandaag reeds zijn uitwerking. De Brusselse geest is gewassen, gelouterd, gereinigd. De rust is ingetreden, volkomen. Is er geen uitgelatenheid meer, er is ook geen angst, en dit is zeker niet alleen te danken aan de zon, die weer schijnt. Het kan zelfs niet te danken zijn aan de ordemaatregelen die getroffen worden, inrichting van een gemeentelijke burgerwacht; van een kadettenwacht, die vermoedelijk scoutdienst zal doen; verbod op alcoholverbruik; sluiten, om vier uur 's avonds van alle openbare gelegenheden. Aan dit laatste wordt zelfs in de hoge stad niet voldaan; aan de Naamse Poort, waar ik dit te schrijven zit, zijn acht uur 's avonds nog alle koffiehuizen open zonder dat er maar een zweem van opwinding, laat staan van oproer aan de lucht is. Daareven heb ik gewandeld langs de boulevard, aan de Beurs. Weer waren er, als in de beste vredestijd, alle lichten aan; het was feestelijk, maar niettegenstaande de menigte zeer kalm. Daar staan wel, op

herbergstoelen, twee machinegeweren. Ik woon het zelfs bij dat zij ineens bij het voorbijrijden in een auto van officieren, in werking treden en aan het knetteren gaan: de auto had, op het gegeven bevel, niet willen stoppen. Maar het Brusselse volk heeft leren begrijpen, dat dit voortaan zaak is tussen officieren en soldaten, het heeft leren inzien, dat de zaken van Duitsland ons niet aangaan; dat wij weldra genoeg zullen hebben aan de eigen zaken.

Hoe het met die zaken staat, ben ik gaan vragen in het socialistisch Volkshuis. Het had mij enigszins bevreemd in de “Belgische Kurier”, orgaan geworden van de soldatenraad, aangekondigd te zien, dat de Belgische Arbeiderspartij in permanentie zetelde en voor belanghebbenden toegankelijk was. Was er dan samenwerking tussen Belgische en Duitse socialisten? Ik ben het gaan vragen, en het antwoord is zeer beslist geweest: neen. De arbeiderspartij blijft buiten de bezettende macht staan, hoe de kaarten ook gekeerd mogen zijn.

Een paar maal is op coöperatie van Duitse zijde aangedrongen, er is zelfs hulp ingeroepen bij een staking van bakkers. Maar telkens is het antwoord geweest: de Belgische Arbeiderspartij treedt zelfstandig op, in absolute onafhankelijkheid. Wat zij trouwens wil, zij heeft het afgekondigd in een plakbrief, die zeer de aandacht trekt en die ik hieronder mededeel. - Over de verdere politieke toestand kan ik het volgende nog mededelen. De Belgische regering, zoals zij thans bestaat, zal niet onmiddellijk aftreden, zoals eerst verwacht was. Zij zal aanblijven tot bij het aanstellen van de nationale regering, die voor de partijen, en ook wel, naar men hoopt en verwacht, voor de taalgroepen naar evenredige vertegenwoordiging zal worden samengesteld. Wat met de samenstelling der kamer gebeuren zal, staat nog niet vast. Alleen is zo goed als zeker dat de senaat zal gewijzigd worden: velen wensen

er een lichaam van te maken dat bestaan zou uit mannen, bevoegd in de verschillende takken der nationale werkzaamheid ...

Het is nu late avond, en, memoreer ik mijn indrukken, dan vind ik niets dan weldadige rust. Men ziet bijna geen Duitsers in de stad: nochtans is het zo goed als zeker dat de ontruiming veel spoediger voltrokken zal zijn dan in de voorwaarden tot wapenstilstand wordt geëist. Alles verloopt in voorbeeldige, in bewonderenswaardige orde. Aldus verwachten wij, neen: zijn wij verzekerd, dat het blijven zal tot onze geliefde koning, die gisteren zo warm te Gent gehuldigd werd, in zijn hoofdstad zal binnentreden. Niets meer, lijkt mij, zal deze orde nog komen storen; moest tot stoornis enige aanleiding bestaan, dan ben ik overtuigd dat de Brusselaars aan de verlokking zullen weerstaan, om, met manmoedige vreugde, die geen zelfbeheersing uitsluit, de toekomst in het gelaat te zien.